

POSIADANIE W KONSTRUKCJI PRAWNEJ PODATKÓW

Bogumił Pahl

POSIADANIE W KONSTRUKCJI PRAWNEJ PODATKÓW

Bogumił Pahl

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Stan prawny na 15 czerwca 2023 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Mariusz Popławski

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne

Firma AB Agnieszka Witczak

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni[♥]

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-688-4

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Wstęp	19
Rozdział I	
Pojęcie posiadania w prawie	27
1. Uwagi ogólne.....	27
2. Posiadanie w prawie rzymskim.....	28
3. Cywilistyczna koncepcja posiadania	33
3.1. Pojęcie i istota posiadania	33
3.2. Zewnętrzna i wewnętrzna strona posiadania	37
3.3. Podmiot posiadania (posiadacz i współposiadacze)	39
3.4. Posiadanie rzeczy a posiadanie praw.....	43
3.5. Posiadanie a dzierżenie i władztwo prekaryjne	47
3.6. Rodzaje posiadania.....	49
3.6.1. Posiadanie samoistne i posiadanie zależne.....	49
3.6.2. Posiadanie prawne i bezprawne.....	55
3.6.3. Posiadanie w dobrej i złej wierze	56
3.7. Funkcje posiadania	58
3.8. Domniemania związane z posiadaniem	61
3.9. Skutki posiadania	64
3.10. Ochrona posiadania	65
4. Posiadanie w prawie karnym.....	69
5. Posiadanie w prawie administracyjnym	73
6. Posiadanie w ogólnym prawie podatkowym.....	79
7. Wnioski	82

Rozdział II

Problem tożsamości pojęcia posiadania w prawie cywilnym i prawie podatkowym	85
1. Uwagi ogólne.....	85
2. Ogólna charakterystyka związków prawa cywilnego z prawem podatkowym	86
3. Autonomia prawa podatkowego a cywilistyczne pojęcie posiadania.....	93
4. Zasada pewności prawa a tożsamość znaczeniowa pojęć prawa cywilnego i podatkowego	103
5. Zasięg cywilistycznej definicji „posiadania”	110
6. Posiadanie w języku potocznym	115
7. Zasada posługiwania się poprawnymi wyrażeniami językowymi a konteksty językowe pojęcia posiadania	120
8. Wnioski.....	122

Rozdział III

Posiadanie w konstrukcji prawnej podatków majątkowych....	125
1. Uwagi ogólne.....	125
2. Podatek od nieruchomości.....	127
2.1. Posiadanie w konstrukcji podmiotu zobowiązanego z tytułu podatku od nieruchomości	127
2.1.1. Posiadacz samoistny.....	127
2.1.2. Posiadacze nieruchomości lub ich części, albo obiektów budowlanych lub ich części, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego	149
2.2. Posiadanie w konstrukcji prawnej stawek podatku od nieruchomości.....	184
2.2.1. Zakres pojęcia posiadania w konstrukcji definicji legalnej gruntów, budynków i budowli związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej.....	184
2.2.2. Posiadanie a służenie przedmiotu opodatkowania do wykonywania działalności gospodarczej.....	188

2.2.3. Współposiadanie gruntu, budynku lub budowli przez przedsiębiorcę i podmiot nieprowadzący działalności gospodarczej.....	204
2.3. Posiadanie jako element kształtujący zwolnienia od podatku od nieruchomości	211
2.3.1. Grunty znajdujące się w posiadaniu podmiotu zarządzającego portem lub przystanią morską	211
2.3.2. Władanie a posiadanie – zwolnienie gruntów i budynków znajdujących się we władaniu muzeów rejestrowanych.....	213
2.3.3. Przekazanie w posiadanie gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa zajętych pod sztuczne zbiorniki wodne a prawo do zwolnienia	214
2.3.4. Posiadanie gruntów i budynków stanowiących własność gminy przez inne podmioty a zwolnienie od podatku	216
2.3.5. Posiadanie zależne przedmiotów opodatkowania przez podmioty niebędące prowadzącymi zakłady pracy chronionej	219
2.4. Współposiadanie a zwolnienie od podatku	220
2.5. Posiadanie i współposiadanie a obowiązki instrumentalne	222
3. Podatek rolny	224
3.1. Posiadanie w konstrukcji podmiotu zobowiązanego z tytułu podatku rolnego.....	224
3.1.1. Posiadacz samoistny i posiadacze gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego	224
3.1.2. Posiadanie użytków rolnych przez dwa lub więcej podmiotów	225
3.1.3. Łączne zobowiązanie pieniężne a współposiadanie.....	228
3.2. Posiadanie i współposiadanie użytków rolnych a pojęcie gospodarstwa rolnego	233
3.3. Posiadanie w konstrukcji prawnej zwolnień od podatku rolnego	238

3.3.1. Posiadanie użytków rolnych przez podmioty inne niż działkowcy lub stowarzyszenia ogrodowe a zwolnienie gruntów położonych na terenie rodzinnego ogrodu działkowego	238
3.3.2. Zwolnienie gruntów przekazanych w posiadanie innym podmiotom niż uczelnie i federacje podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki.....	239
3.3.3. Posiadanie zależne użytków rolnych przez podmioty niebędące prowadzącymi zakłady pracy chronionej a prawo do zwolnienia.....	241
3.4. Posiadacz samoistny i posiadacz gospodarstwa rolnego a pojęcie podatnika podatku rolnego w odrębnych przepisach	242
4. Posiadanie w konstrukcji prawnej podatku leśnego	244
4.1. Posiadacze jako podmioty wykonujące działalność leśną.....	244
4.2. Posiadacze lasów stanowiących własność skarbową lub samorządową.....	246
5. Posiadanie w podatku od środków transportowych.....	247
5.1. Posiadanie w konstrukcji podmiotu zobowiązanego z tytułu podatku od środków transportowych.....	247
5.2. Posiadanie pojazdu przez zakład lub jednostkę organizacyjną jako kryterium decydujące o właściwości miejscowej organu podatkowego w podatku od środków transportowych.....	252
6. Wnioski.....	254

Rozdział IV

Posiadanie w podatkach dochodowych (przychodowych)	257
1. Uwagi ogólne.....	257
2. Podatek dochodowy od osób fizycznych.....	260
2.1. Posiadanie w konstrukcji prawnej przedmiotu opodatkowania	260
2.1.1. Wspólne posiadanie jako źródło przychodu	260

2.1.2. Przychody z tytułu wykonywania usług uzyskiwane od właściciela (posiadacza) nieruchomości.....	263
2.1.3. Nakłady poczynione na rzecz w czasie jej posiadania jako koszt uzyskania przychodu	265
2.1.4. Podatki z tytułu posiadania środków trwałych będących przedmiotem umowy leasingu a cena nabycia środka trwałego	269
2.2. Szczególne zasady ustalenia dochodu a nakłady poniesione w czasie posiadania rzeczy.....	272
2.3. Posiadanie biletu lotniczego a stawki podatku od przychodów uzyskanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez zagraniczne przedsiębiorstwa żeglugi powietrznej	274
2.4. Posiadanie jako element zwolnień i ulg	276
2.4.1. Posiadanie (nieposiadanie) dokumentów jako warunek skorzystania z tzw. ulgi rehabilitacyjnej.....	276
2.4.2. Zwolnienie kwoty refundacji z tytułu opłaconej składki na obowiązkowe ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów samochodowych lub na dobrowolne ubezpieczenie casco pojazdów samochodowych	278
2.4.3. Odszkodowania wypłacone na podstawie wyroków sądowych i zawartych umów (ugód) posiadaczom gruntów wchodzących w skład gospodarstwa rolnego	280
3. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych.....	283
4. Podatek dochodowy od osób prawnych – posiadanie lokalu a prowadzenie rzeczywistej działalności gospodarczej przez zagraniczną jednostkę kontrolowaną	285
5. Wnioski.....	291

Rozdział V

Posiadanie w podatkach konsumpcyjnych.....	293
1. Uwagi ogólne	293

2. Posiadanie w konstrukcji prawnej podatku od towarów i usług	294
2.1. Ciągłe posiadanie środka transportu a miejsce świadczenia usług wynajmu krótkoterminowego	294
2.2. Prawa rzeczowe dające ich posiadaczowi prawo do korzystania z nieruchomości a zwolnienie od podatku usług pośrednictwa	297
2.3. Towary pozostające w posiadaniu organizacji społecznej lub jednostki organizacyjnej a zwolnienie z tytułu ich importu	299
3. Posiadanie w konstrukcji prawnej podatku akcyzowego	301
3.1. Posiadanie jako determinant definicji finalnego nabywcy węglowego lub gazowego	301
3.2. Posiadanie w konstrukcji prawnej przedmiotu opodatkowania	303
3.2.1. Przeniesienie posiadania a sprzedaż	303
3.2.2. Nabycie lub posiadanie wyrobów akcyzowych znajdujących się poza procedurą zawieszenia poboru akcyzy	306
3.2.3. Posiadanie suszu tytoniowego	310
3.2.4. Posiadanie samochodu osobowego jako przedmiot opodatkowania akcyzą	316
3.3. Posiadanie urządzeń grzewczych a zgłoszenie rejestracyjne uproszczone	320
3.4. Posiadanie wyrobów akcyzowych a zastosowanie procedury zawieszenia poboru akcyzy	322
3.5. Posiadanie majątku jako przesłanka zwolnienia z obowiązku złożenia zabezpieczenia akcyzowego	323
3.6. Posiadanie a użycie paliw opałowych lub olejów napędowych	325
3.7. Posiadanie w konstrukcji prawnej stawek podatku	327
3.8. Posiadanie a zwolnienie od podatku akcyzowego samochodów osobowych przywożonych przez osobę fizyczną, która nabyła w drodze dziedziczenia prawo własności lub prawo użytkowania tego samochodu osobowego na terytorium państwa członkowskiego	330

3.9. Obowiązek posiadacza wyrobów akcyzowych oznaczania ich legalizacyjnymi znakami akcyzy	331
4. Wnioski	332
Zakończenie	333
Bibliografia	341
Orzecznictwo	355

WSTĘP

Instytucja posiadania jest jedną z najstarszych instytucji prawa¹. W ciągu wieków i zachodzących przemian społeczno-gospodarczych odgrywała ona różną rolę, zmieniając swą formę w zależności od rozwoju i kształtowania się prawa własności². Jest ona instytucją o doniosłym znaczeniu prawnym. Rodowodu instytucji posiadania poszukiwać należy w prawie rzymskim. Oparte na nim konstrukcje dogmatyczne stworzone przez przedstawicieli niemieckiej szkoły historycznej, w szczególności Friedricha Carla von Savigny, występują po dzień dzisiejszy w kodeksach cywilnych. Romańska koncepcja posiadania przyjęta została również przez ustawodawcę polskiego³. W dyskusji o posiadaniu w polskiej nauce prawa bardzo często spotyka się odniesienia do prawa rzymskiego. Język tej polemiki naukowej oraz argumentacja sądów polskich dotycząca posiadania wyróżniają się trwałym i częstym używaniem terminów łacińskich, takich jak: *corpus, animus possidendi, animus domini, animus detendi pro alieno*⁴.

Jak celnie podniósł A. Stelmachowski: „Posiadanie należy od dawna do tych instytucji prawa cywilnego, które zawsze budziły zainteresowanie

---

¹ W nauce instytucję prawną definiuje się jako ogół norm prawnych regulujących pewien typowy dla danej gałęzi prawa stosunek społeczny. Każda gałąź prawa ma w swoim składzie typowe dla niej instytucje prawne – zob. A. Łopatka, *Prawoznawstwo*, Warszawa 2007, s. 226.

² B. Bładowski, A. Gola, *Posiadanie i jego ochrona*, Warszawa 1987, s. 8.

³ G. Jędrejek, *Wpływ romańskiej koncepcji posiadania na polską naukę prawa w XIX w.*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2004/1(XIV), s. 129 i n.

⁴ W. Dajczak, *Romanistyczne inspiracje i bariery polskiej dyskusji o posiadaniu w XX wieku*, „Studia Iuridica” 2016/66, s. 74.

prawników, i jest przy tym rzeczą znamioną, że jakkolwiek napisano na jej temat już wiele tomów oraz stworzono wiele teorii, to jednak w rzeczywistości wyjaśniono niewiele, a w związku z tym pozostało nadal wiele punktów spornych oraz zagadnień do dnia dzisiejszego właściwie nierozwiązanych⁵. Niektórzy badacze prawa cywilnego zwracają uwagę, że w nauce tej gałęzi prawa nie ma nic trudniejszego i nic bardziej niejasnego niż nauka o posiadaniu⁶. Dla dyscypliny prawa cywilnego posiadanie jest tym, czym „kwadratura koła w geometrii i *perpetuum mobile* w mechanice”⁷.

Pomimo czasami pesymistycznego podejścia do instytucji posiadania przyjąć należy, że jest to instytucja skomplikowana, ale żywa i wielce przydatna. Nie jest rzeczą przypadku, lecz wyrazem realnej potrzeby, dalsze jej utrzymywanie w obecnym, jak i przyszłych kodyfikacjach z zakresu prawa cywilnego⁸.

Obecnie w całym polskim systemie prawnym w różnym kontekście z różnymi skutkami prawnymi przeplata się czynnik „posiadania”. Na pierwszy plan wysuwają się unormowania prawa cywilnego, w którym pojęcie to jest zdefiniowane. W ujęciu tej gałęzi prawa posiadanie jest stosunkiem związanym z rzeczą, a w niektórych przypadkach – z prawem (np. posiadanie służebności). W głównym swym założeniu posiadanie można określić jako stosunek osoby do rzeczy⁹. Posiadanie stanowi element treści określonych praw rzeczowych oraz praw względnych (obligacyjnych). Występuje bowiem uprawnienie do posiadania rzeczy w przypadku prawa własności, użytkowania wieczystego, użytkowania, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, zastawu i niektórych postaci służebności (posiadanie prawa), a wśród praw względnych

---

⁵ A. Stelmachowski, *Istota i funkcja posiadania*, Warszawa 1953, s. 3.

⁶ V. Rossel, F. Mentha, *Manuel du droit civil suisse*, t. 3, Lozanna–Genewa b.r.w., s. 279, cytowane za: S. Kołodziejski, *Istota, treść i rodzaje posiadania*, „Palestra” 1966/6, s. 13.

⁷ E. Waśkowski, *Przyszłość skarg posesoryjnych*, „Palestra” 1937/1–2, s. 10, cytowane za: S. Kołodziejski, *Istota...*, s. 13.

⁸ S. Kołodziejski, *Istota...*, s. 13.

⁹ J. Gołaczyński, *Posiadanie [w:] System Prawa Prywatnego*, t. 4, *Prawo rzeczowe*, red. E. Gniewek, Warszawa 2021, s. 641.

Rozdział I

POJĘCIE POSIADANIA W PRAWIE

1. Uwagi ogólne

Rodowodu instytucji posiadania poszukiwać należy w prawie rzymskim. Oparte na nim konstrukcje dogmatyczne stworzone przez przedstawicieli niemieckiej szkoły historycznej, w szczególności Friedricha Carla von Savigny, występują po dzień dzisiejszy w kodeksach cywilnych. Romańska koncepcja posiadania przyjęta została również przez ustawodawcę polskiego¹. W dyskusji o posiadaniu w polskiej nauce prawa bardzo często spotyka się odniesienia do prawa rzymskiego. Język tej polemiki naukowej oraz argumentacja sądów polskich dotycząca posiadania wyróżniają się trwałym i częstym używaniem terminów łacińskich, takich jak: *corpus*, *animus possidendi*, *animus domini*, *animus detendi pro alieno*².

W kontekście powyższego warto na wstępie odnieść się do instytucji posiadania wykształconej i stosowanej w prawie rzymskim, następnie do regulacji cywilnoprawnych traktujących o posiadaniu. To z kolei pozwoli zweryfikować zakres pojęcia posiadania stosowany w wybranych gałęziach prawa – w prawie karnym i administracyjnym. Celem podjętych badań jest ustalenie, czy prawodawca wykorzystuje instytucję posiadania

---

¹ G. Jędrejek, *Wpływ romańskiej koncepcji posiadania na polską naukę prawa w XIX w.*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2004/1(XIV), s. 129 i n.

² W. Dajczak, *Romanistyczne inspiracje i bariery polskiej dyskusji o posiadaniu w XX wieku*, „Studia Iuridica” 2016/66, s. 74.

wynikającą z przepisów Kodeksu cywilnego, czy też modyfikuje to pojęcie na potrzeby poszczególnych gałęzi prawa lub konkretnych aktów normatywnych. Ponadto w analogicznym zakresie analizie poddane zostaną przepisy ogólnego prawa podatkowego, w których ustawodawca posługuje się terminem „posiadanie”.

2. Posiadanie w prawie rzymskim

Wkład jurysprudencji rzymskiej w uchwycenie istoty posiadania jest niewątpliwie jednym z największych osiągnięć rzymskiej myśli prawniczej. Początku posiadania należy szukać tam, skąd Nerva filius wywodzi genezę własności (*Dominiumque rerum ex naturali possessione coepisse Nerva filius ait*). Zdaniem Nery, który wyraził pogląd zdecydowanej większości jurysprudencji rzymskiej, posiadanie jest więc tym stanem, który poprzedzał ukształtowanie się prawa własności, stanowił jej *prius*. Należy zatem przyjąć, że posiadanie jest tak stare, jak stara jest walka człowieka z otaczającą go rzeczywistością³.

Juryści rzymscy wyraźnie rozgraniczyli posiadanie (*possessio*) od prawa własności⁴. Świadczą o tym sformułowania ustawy XII tablic dotyczące zasiedzenia⁵. Zgodnie z nimi ten, kto miał władztwo faktyczne, zwane w ustawie *usus*, mógł po upływie określonego czasu nabyć władztwo prawne⁶. W jednej ze swoich wypowiedzi Ulpian stwierdził, że „własność nie ma nic wspólnego z posiadaniem” (*nihili commune habet proprietates cum possessione*). W Jego ocenie powinno się odróżniać posiadanie od własności (*separata esse debet possessio a proprietate*). „Może się bowiem zdarzyć, że jeden jest właścicielem, a nie jest posiadaczem. Może być również, że i posiadacz i właściciel są jedną i tą samą osobą” (*fieri enim potest, ut alter possessor sit, dominus non sit, alter dominus quidem sit, possessor vero non sit: fieri potest, ut et possessor idem et dominus sit*)⁷.

³ W. Rozwadowski, *Prawo rzymskie. Zarys wykładu wraz z wyborem źródeł*, Poznań 2020, s. 114–115.

⁴ W. Bojarski, *Prawo rzymskie*, Toruń 1999, s. 140.

⁵ W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie. Instytucje*, Warszawa 2005, s. 130.

⁶ W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie. Instytucje*, Warszawa 2001, s. 128.

⁷ A. Dębiński, *Rzymskie prawo prywatne. Kompendium*, Warszawa 2011, s. 196.

Paulus pisał zaś, że „posiadanie jest rzeczą faktu, a nie prawa”. Generalnie więc w prawie rzymskim wyróżniano trójpodział form władania rzeczą (posiadanie, własność, prawa na rzeczy cudzej)⁸. Posiadanie było najprostsza i najbardziej naturalną postacią władztwa osoby nad rzeczami i istniało ono obok prawa własności⁹.

Rzymskie pojęcie posiadania ukształtowało się w prawie archaicznym w stosunkach agrarnych. Część gruntów należących do państwa rzymskiego (*ager publicus*) oddawano obywatelom pod uprawę w zamian za płacenie czynszu. Podmiot, który nabył taką działkę, sprawował tylko faktyczne władztwo. W interesie państwa leżało, by władający tymi gruntami nie byli usuwani czy niepokojeni przez inne osoby, dlatego też zaczęto użytkowników *ager publicus* chronić interdyktami. W toku dalszego rozwoju objęto pojęciem *possessio* faktyczne władztwo nad wszystkimi rzeczami materialnymi, a w prawie klasycznym także faktyczne wykonywanie ograniczonych praw rzeczowych. Zawsze jednak podkreślano różnicę między władztwem faktycznym a władztwem prawnym¹⁰.

Posiadanie w prawie rzymskim było więc bezsprzecznie faktycznym władztwem nad rzeczą. Aby być posiadaczem, trzeba było mieć rzecz w fizycznym władaniu (*corpus*) i chcieć władać rzeczą dla siebie (*animus*). Można zatem mówić o elemencie obiektywnym („trzymanie rzeczy w swoich rękach”), określanym jako *corpore possessionis*, i subiektywnym, odzwierciedlającym nastawienie władającego do rzeczy, określanym jako *animus possidendi* lub bardziej precyzyjnie *animus rem sibi habendi* (czyli „wola zatrzymania rzeczy dla siebie”)¹¹. Fizyczne władztwo nabywało się przez trwałe zawładnięcie rzeczą, na przykład ogrodzenie gruntu¹². Jak podnosi K. Kolańczyk, prosta obserwacja zjawisk zewnętrznie dostrzegalnych pozwalała prawnikom rzymskim na rozstrzygnięcie, bez większych trudności, kto ma rzecz w swoim władaniu

---

⁸ T. Giaro, *Posiadanie i prawa rzeczowe* [w:] W. Dajczak, T. Giaro, F. Longchamps de Bériér, *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*, Warszawa 2009, s. 348.

⁹ K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1999, s. 268.

¹⁰ W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie...*, 2001, s. 128.

¹¹ W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie...*, 2001, s. 129.

¹² W. Bojarski, *Prawo rzymskie*, Toruń 1994, s. 130.

fizycznym. Daleko trudniejszy do uchwycenia był drugi element posiadania zwany *animus*. Chodzi tu o wolę czy o zamiar osoby władającej faktycznie rzeczą. Jako element psychiczny *animus* był dostrzegalny dopiero po ujawnieniu na zewnątrz. Element woli osoby sprawującej władztwo faktyczne był rozmaity – inny u właściciela wykonującego swoje prawo własności albo u uczciwego nabywcy rzeczy, a inny na przykład u kogoś, kto tylko przechowuje rzecz cudzą¹³.

Z punktu widzenia skutków prawnych oraz sposobu nabycia posiadania we współczesnej nauce prawa rzymskiego wyróżnia się następujące rodzaje posiadania:

- 1) *possessio civilis*,
- 2) *possessio ad interdicta*,
- 3) *possessio iusta i iniusta* oraz
- 4) *possessio bonae i malae fidei*¹⁴.

Mianem *possessio civilis* określano w prawie klasycznym władztwo faktyczne sprawowane *corpore*, ale z wolą podobną do woli właściciela, tj. z zamiarem zatrzymania rzeczy posiadanej wyłącznie dla siebie i w oparciu o podstawę uznaną przez prawo cywilne. Takie posiadanie wywierało doniosłe skutki w sferze prawa własności. Jeżeli było sprawowane przez dłuższy czas, prowadziło do nabycia prawa własności przez zasiedzenie (*usucapio*)¹⁵. Istota posiadania w prawie rzymskim sprowadzała się zatem do faktycznego władztwa osoby nad rzeczą¹⁶.

Possessio civilis należało odróżnić od *possessio naturalis*. Posiadacz naturalny władał fizycznie rzeczą, ale w cudzym imieniu (*alieno nomine*). Brak woli zatrzymania rzeczy dla siebie określano także jako *detentio*. Detentor był dzierżycielem – miał *possessio alieno nomine*. Posiadaczem naturalnym był więc między innymi depozytariusz, komodatariusz i zastawnik. Dzierżenie nie wywoływało żadnych skutków prawnych, w szczególności dzierżycielom nie przysługiwała ochrona posesoryjna.

---

¹³ K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 2001, s. 270.

¹⁴ A. Dębiński, *Rzymskie...*, s. 197.

¹⁵ K. Kolańczyk, *Prawo...*, 2001, s. 271.

¹⁶ W. Osuchowski, *Zarys rzymskiego prawa prywatnego*, Warszawa 1962, s. 294.

W literaturze prawa rzymskiego podnosi się jednak, że w drodze wyjątku taką ochronę przyznano wierzycielowi zastawniczemu (zastawnik), prekarzyście i sekwestrowi¹⁷.

Posiadaniem uznanym i chronionym według prawa pretorskiego było *possessio ad interdicta*. Interdykty były środkami ochrony. Do korzystania z ochrony pretorskiej byli dopuszczeni wszyscy posiadacze w swoim imieniu (*suo nomine*), z wolą zatrzymania rzeczy dla siebie, w szczególności: właściciel posiadający; tzw. posiadacz w dobrej wierze, który mylnie uważał się za właściciela, ale stanie się nim w drodze zasiedzenia, oraz tzw. posiadacz w złej wierze, który wiedział o cudzym prawie do rzeczy, ale mimo to zamierzał zatrzymać ją dla siebie (np. złodziej)¹⁸.

W przypadku gdy stan faktyczny odpowiadał prawu, co miało miejsce, gdy właściciel rzeczy był zarazem jej posiadaczem, mówiono o *possessio iusta* (posiadanie słuszne, prawne). Czasem jednak posiadanie wykonywał ktoś, kto nabył je bezprawnie. Była to tzw. *possessio iniusta* (posiadanie niesłuszne, bezprawne). Następowало ono wówczas, gdy stan faktyczny nie pozostawiał w zgodzie ze stanem prawnym, na przykład posiadanie uzyskane siłą, podstępnie. Rozróżnienie to miało znaczenie dla ochrony interdyktalnej. Pretor odmawiał ochrony temu posiadaniu, które zostało nabyte wadliwie¹⁹.

W prawie rzymskim rozróżniano posiadanie w dobrej wierze (*possessio bonae fidei*) i w złej wierze (*possessio malae fidei*). Gdy posiadacz był przekonany, że mu posiadanie przysługuje, tj. że wykonując władztwo nad rzeczą, nie krzywdzi nikogo, wówczas posiadanie określane było jako w dobrej wierze. Natomiast gdy posiadacz wiedział, był świadomy, że jego posiadanie jest niezgodne z istniejącym stanem prawnym (np. złodziej, paser), bądź na skutek rażącego niedbalstwa pozostawał w takiej niewiedzy, posiadanie było określane jako w złej wierze²⁰. Podkreślić należy, że zarówno posiadacze w dobrej, jak i posiadacze w złej

---

¹⁷ A. Dębiński, *Rzymskie...*, s. 199.

¹⁸ K. Kolańczyk, *Prawo...*, 2001, s. 272.

¹⁹ W. Rozwadowski, *Prawo...*, s. 116.

²⁰ A. Dębiński, *Rzymskie...*, s. 199.

Instytucja posiadania determinuje podmiot i przedmiot opodatkowania oraz nierozzerwalnie związaną z nimi podstawę opodatkowania, a także ma wpływ na wysokość stawek podatkowych i stanowi element przepisów normujących zwolnienia i ulgi podatkowe.

Posiadanie jest pojęciem używanym w wielu znaczeniach. W efekcie rozwiązania normatywne, w niektórych przypadkach, cechuje przypadkowość i niekonsekwencja. Na gruncie szczególnego prawa podatkowego brak jest jednolitej koncepcji stosowania omawianej instytucji.

Autor analizuje m.in.:

- posiadanie jako element kształtujący podmiot podatku od nieruchomości,
- szczególne zasady ustalenia dochodu a nakłady poniesione w czasie posiadania rzeczy,
- posiadanie w strukturze podatku od towarów i usług.

Książka przeznaczona jest dla doradców podatkowych, sędziów sądów administracyjnych oraz pracowników krajowej administracji skarbowej. Zainteresuje również prawników oraz studentów kierunków prawo i rachunkowość.

Bogumił Pahl – doktor habilitowany nauk prawnych; profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; kierownik Katedry Prawa Finansowego i Prawa Podatkowego na Wydziale Prawa i Administracji UWM w Olsztynie; specjalizuje się w prawie podatkowym, w szczególności w problematyce podatków i opłat samorządowych oraz Ordynacji podatkowej; doradca instytucji samorządowych; autor wielu opracowań z zakresu prawa podatkowego (monografii, glos, artykułów, opinii, komentarzy).

WOLTERS KLUWER POLECA

**PRZEGLĄD
PODATKOWY**

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8328-688-4

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 199 Zł (W TYM 5% VAT)